

Yttrande gällande nyetablering av fristående gymnasieskola i Östersund, Yrkesgymnasiet Östersund, med start läsåret 2023/2024

Skolinspektionens diarienummer 2022:963

Lärlingsgymnasiet i Sverige AB har hos Skolinspektionen ansökt om godkännande som huvudman för en nyetablering av en fristående gymnasieskola i Östersund från och med läsåret 2023/2024, kallad Yrkesgymnasiet Östersund

Ansökan avser 108 elevplatser med ett beräknat kommunalt bidrag på 12 794 tkr vid fullt utbyggd verksamhet. Ansökan avser följande program och inriktningar:

- Barn och Fritidsprogrammet – Pedagogiskt och socialt arbete (18 platser)
- Bygg- och anläggningsprogrammet – Husbyggnad (18 platser)
- El- och energiprogrammet – Elteknik (18 platser)
- Fordons- och transportprogrammet – Personbil (18 platser)
- Försäljnings- och serviceprogrammet (18 platser)
- Vård- och omsorgsprogrammet (18 platser).

Jämtlands Gymnasieförbund är ett kommunalförbund med primärkommunerna Bräcke, Krokom, Ragunda, Åre och Östersund som medlemmar. Föreliggande yttrande av direktionen för Jämtlands Gymnasieförbund ska ses som ett gemensamt yttrande från samtliga medlemmar i kommunalförbundet.

Gymnasieskolans struktur i Jämtlands län

Jämtlands län har för närvarande cirka 132 000 invånare, fördelat på åtta primärkommuner. Störst är Östersund med cirka 64 000 invånare. Gymnasial utbildning har historiskt sett bedrivits i Östersund, som är länets enda stad. Under 1970- och 1980-talet växte det fram mindre gymnasieskolor i Åre, Strömsund och Härjedalen, och sedermera även i kommunerna Bräcke, Berg och Ragunda. Över tid tillkom också två naturbruksgymnasier med kommunal huvudman i Krokoms kommun. Under 00-talet startades tre fristående skolor, varav två med flera olika gymnasieprogram i Östersund, samt ytterligare ett naturbruksgymnasium i Krokoms kommun.

Länet har för närvarande ungefär 4 500 ungdomar i gymnasieåldern. Sammantaget har länet 13 gymnasieskolor i storlek från ett 40-tal till 2 300 elever. Ungefär 75 procent av eleverna går i de sju gymnasieskolor som drivs av Jämtlands Gymnasieförbund, övriga elever går i de tre kommunala skolor som inte är med i förbundet, i de tre fristående skolorna, samt i skolor utanför länet.

Lejonparten av länets elever går på skolor som är belägna i eller i utkanten av Östersund: Jämtlands Gymnasium Wargentín, Jämtlands Gymnasium Fyrvalla, Storsjögymnasiet, Östersunds Gymnasium, Jämtlands Gymnasium Torsta samt Dille Gård naturbruksgymnasium.

Länet har en hög andel elever som går yrkesprogram, runt 50 procent under senare år. Till följd av länets geografiska storlek – och det stora utbudet av program i Östersundsområdet – är det relativt sett en hög andel elever som är inackorderade.

Jämtlands Gymnasieförbund har samverkansavtal med övriga tre kommuner i Jämtlands län – Berg, Härjedalen och Strömsund – samt med bland andra Sollefteå, Ånge och Sundsvalls kommuner.

Antalet gymnasieelever på kommunala och fristående skolor på berörda yrkesprogram och inriktningar

Östersund har fyra gymnasieskolor, två kommunala och två fristående som i dagsläget erbjuder de program som Lärlingsgymnasiet i Sverige AB söker tillstånd för. Samtliga skolor ligger i centrala Östersund. Därtill finns Fordons- och transportprogrammet i Åre/Järpen och Barn- och fritidsprogrammet samt Vård- och omsorgsprogrammet i Berg/Svenstavik, sju respektive sex mil utanför Östersund med goda kommunikationer till staden.

Tabellen nedan visar den faktiska fördelningen av elever på de fyra skolorna i Östersund (Wargentín och Fyrvalla under Jämtlands Gymnasium), samt antalet sökande och antalet platser inför höstterminen 2022:

Program	Inriktning	Jämtlands gy Östersund Platser ht22	Friskolor Östersund Platser ht22	Totalt antal platser år 1	Inskrivna åk20 ht21	Behöriga sökande ht22	Anm
BA	Husbyggnad	45		45	45	55	Balanserat utbud mht APL
	Måleri	13			5		
BF	Fritid och hälsa (Inkl. ID-BF)	24			6	20	
	Pedagogiskt och socialt arbete		28	52	29		Överutbud
EE	Dator- och kommunikationsteknik	16	16		19	43	
	Elteknik	16		16	16		Balanserat utbud mht APL
	Energiteknik	16			16		
FT	Karosseri och lackering	16			8	88	
	Lastbil och mobila maskiner	16			16		
	Personbil	16		16	16		Balanserat utbud mht APL
	Transport	48			46		
FS	Försäljning och service (Jmfr HA)	24		24	21	8	Överutbud
VO	Vård- och omsorg	28		28	25	18	Balanserat utbud mht APL
					21-09-15	22-02-22	

Som framgår av sammanställningen ovan erbjuder befintliga huvudmän samtliga program och inriktningar som friskolehuvudmannen söker tillstånd för. Barn- och fritidsprogrammets inriktning mot pedagogiskt och socialt arbete erbjuds av två huvudmän. De övriga nationella inriktningarna erbjuds endast av den kommunala huvudmannen.

I tillägg erbjuder även Jämtlands Gymnasium en särskild lärlingsförlagd utbildning (som inte redovisas i tabellen ovan) inom Barn- och fritidsprogrammet, Försäljnings- och serviceprogrammet samt Vård- och omsorgsprogrammet, med tre, fyra och sex sökande elever till respektive program inför höstterminen 2022. På Bygg- och anläggningsprogrammet har eleverna en sammantagen APL-period som gränsar till lärlingsförlagd utbildning, utarbetat i samarbete med Sveriges Byggindustrier för att förbereda eleverna inför kommande lärlingsanställningar. Inom övriga program kan ett individuellt upplägg med lärlingsutbildning erbjudas från årskurs 2 om elever önskar det. Således erbjuds lärlingsutbildning, eller lärlingsliknande utformning, på samtliga av de sex programmen/inriktningarna.

Söktrycket inför hösten 2022 är att Bygg- och anläggningsprogrammet kan fyllas med behöriga sökande till årskurs 1. Inom alla övriga program finns det fler eller väsentligt fler platser än behöriga sökande.

Inriktningarna husbyggnad, personbil och elteknik som påbörjas i årskurs 2 kommer sannolikt kunna fyllas även hösten 2022 av elever som påbörjade sin utbildning hösten 2021. Ingen av inriktningarna bedöms dock komma att ha fler sökande än platser när inriktningsvalen är genomförda. I synnerhet inom elteknik har det under senare år varit svårt finna APL-platser till alla elever.

Utbildningsplatser läsåret 2023/2024

Jämtlands Gymnasieförbund har kontinuerliga kontakter med respektive bransch för att årligen anpassa antalet utbildningsplatser utifrån elevernas intresse, möjliga APL-/lärlingsplatser och kommande arbetskraftsbehov. I bedömningen vägs även antalet elever inom yrkesvux in. Förbundet har beredskap för att öka antalet platser på alla inriktningar om behovet skulle uppstå.

Jämtlands Gymnasieförbund avser att erbjuda samtliga nuvarande program och inriktningar läsåret 2023/2024 samt kommande år. Det exakta antalet platser fastställs i mars månad varje år.

Konsekvenser om Yrkesgymnasiet Östersund etableras

Om Lärlingsgymnasiet i Sverige AB:s ansökan om att starta fristående gymnasieskola beviljas, och om skolans elevplatser fylls, beräknas elevantalet i den kommunala gymnasieskolan minska. Det gäller samtliga nationella yrkesprogram och inriktningar.

Länet, med Östersund som den stora utbildningsorten, har en hög andel elever som väljer yrkesprogram. Till skillnad från många andra regioner har länet en god matchning mellan arbetskraftsbehoven och antalet utbildade inom gymnasial yrkesutbildning. Det finns en samordnad planering kommunerna emellan – och mellan kommunerna och arbetslivet – både vad gäller ungdomsskolan och den kommunala vuxenutbildningens utbud av utbildningsplatser.

Om Yrkesgymnasiet Östersund etableras reduceras kommunernas förutsättningar att planera yrkesutbildning. Det staten generellt vill förbättra – matchningen av utbildning

kontra arbetskraftsbehov genom införande av regionala planeringsunderlag – försvåras eftersom balansen mellan efterfrågan och utbud inte längre kan planeras på samma sätt som idag. Som regelverket är utformat kan kommunerna inte samordna och styra de fristående skolornas utbud. En nyetablering riskerar således att ge en negativ inverkan på det framgångsrika samarbetet inom kommunalförbundet och i länet.

Fler gymnasier med yrkesprogram splittrar resurserna och medför svårigheter för kommunala huvudmän att upprätthålla ett brett utbud. Om ansökan beviljas kommer det att påverka de kommunala verksamheterna på så sätt att konkurrensen om eleverna ökar och att det i sin tur kan innebära försämrad ekonomi och lägre kvalitet för eleverna.

Ovanstående scenario förstärks från 2027 och framåt då länet successivt får färre elever i gymnasieåldern, se bilaga 1.

Ekonomiska konsekvenser

En etablering eller utökning av en fristående skola påverkar alltid skolorganisationen i en kommun och kan medföra betydande bestående kostnadsökningar. Tidigare erfarenheter visar att trots att kommunen erbjuder samma program som friskolor kommer ett visst antal elever välja att läsa på friskolor, vilket leder till att färre elever söker till de kommunala skolornas program. Färre elever per inriktning – samtidigt som de kvalitativa kraven på utbildningarna ligger fast – innebär att kostnaderna, det vill säga elevplatspriserna, i den kommunala verksamheten ökar. Det ökar i sin tur skattekollektivets ersättningar till de fristående skolorna.

Elevplatspriserna på yrkesprogram är strukturellt högre än på högskoleförberedande program. Länet har redan en hög andel elever på yrkesprogram. En etablering som totalt sett skulle ge ännu fler elever på yrkesprogram innebär även det att de kommunala gymnasiekostnaderna ökar. En nyetablering ger således även här negativa konsekvenser för kommunernas ekonomi.

Organisatoriska konsekvenser

De program och inriktningar som ansökan gäller finns redan inom kommunalförbundets samverkansområde. Som framgår i tabellerna ovan finns det redan idag fler platser än sökande elever på de flesta av programmen/inriktningarna. Om nyetablering beviljas kan konsekvenserna bli att det inte blir organisatoriskt hållbart att behålla inriktningar på de kommunala skolorna. I ett värre scenario kan program behöva läggas ner.

Om den kommunala skolan minskar sitt utbud eller avvecklar verksamheten finns det inte längre någon gymnasiehuvudman med ett primärt uppdrag att anpassa utbudet både utifrån elevernas intresse och arbetsmarknadens behov. Erfarenheter visar att det är svårt att starta utbildningar som en gång har avvecklats. Det gäller inte minst många yrkesprogram som har en krävande infrastruktur med lokaler och utrustning för att kunna ha ett kvalitativt innehåll i utbildningen. I ett längre perspektiv kan eleverna hänvisas till andra delar av landet för att få den utbildning som efterfrågas.

Pedagogiska konsekvenser

Etablering av ytterligare en utbildningsanordnare inom de inriktningar och program som i dagsläget bara finns i den kommunala skolan ger visserligen eleverna större valmöjligheter. Det minskar samtidigt elevantalet inom den kommunala skolan på program och inriktningar med förhållandevis små volymer och som därmed är särskilt utsatta planeringsmässigt.

Om inte den kommunala skolan kan optimera utbildningsplatser utifrån de pedagogiska behoven påverkas undervisningen och därmed utbildningens kvalitet. Att ha för få (eller för många) elever i grupperna ger den pedagogiska personalen sämre förutsättningar till god undervisning. Det gäller såväl gymnasiegemensamma ämnen som yrkeskurser.

På flera av inriktningarna är antalet APL-platser begränsade. En etablering som totalt sett ger fler elever på dessa inriktningar innebär sämre möjligheter till arbetsplatsförlagt lärande, vilket skulle påverka det pedagogiska innehållet och elevernas träning i färdigheter på ett negativt sätt.

Sammanfattande bedömning och yttrande

Direktionen för Jämtlands Gymnasieförbund ser positivt på etableringar där utbudet för eleverna kan breddas, eller då det finns ett långsiktigt elevintresse och ett arbetskraftsbehov som är större än det befintliga utbudet.

I detta fall bedömer direktionen för Jämtlands Gymnasieförbund att den planerade nyetableringen av Yrkesgymnasiet Östersund riskerar att försämra länets gymnasiala utbildningsutbud och kvaliteteten på befintliga yrkesutbildningar.

En nyetablering av en skola med program och inriktningar i lärlingsform som redan finns på kommunala och fristående skolor i Östersund – med hela Jämtlands län som upptagningsområde – bedöms sammantaget medföra påtagliga negativa konsekvenser på både kort och lång sikt, såväl ekonomiskt, organisatoriskt som pedagogiskt.

Därför rekommenderas Skolinspektionen att avslå ansökan med hänvisning till 2 kap. 5 § i skollagen.

Bilaga 1

Befolkningsprognos över kommunens 16-åringar de kommande tio åren

	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
Östersund	727	763	779	736	773	773	701	720	769	743	736
Krokom	237	223	234	234	248	215	185	204	207	211	197
Åre	143	154	152	159	169	160	129	127	132	142	149
Bräcke	63	55	61	58	62	52	65	48	70	66	61
Ragunda	52	60	47	59	66	53	65	54	54	54	35
Summa	1222	1255	1273	1246	1318	1253	1145	1153	1232	1216	1178

Källa: Region J/H befolkningsprognos 2020-12-31